

۱۱ پرسش مهم در مسیر بازاندیشی در سیاست‌های فیلترینگ

رضا غلامی
مدرس و پژوهشگر فلسفه سیاسی و مطالعات فرهنگی و تمدنی

در دنیای امروز، اینترنت به بخشی جدایی‌ناپذیر از زندگی فردی و اجتماعی انسان‌ها تبدیل شده است. سیاست‌گذاری در حوزه دسترسی به اینترنت و اعمال محدودیت‌های آن، نه تنها ابعاد فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی را تحت‌تأثیر قرار می‌دهد، بلکه پیامدهای عمیقی بر اعتماد عمومی، امنیت ملی و جایگاه کشور در نظام جهانی دارد. تصمیم‌گیری درباره ادامه یا تغییر رویکرد فیلترینگ در ایران، نیازمند پاسخگویی دقیق و کارشناسانه به چندین پرسش کلیدی است که آینده این سیاست را رقم خواهد زد. در ادامه ۱۱ پرسش کلیدی مطرح می‌شود. به نظر می‌رسد تصمیم‌گیری درباره تداوم یا عدم تداوم فیلترینگ، مستلزم پاسخگویی تخصصی به سوالات زیر است.

۱. کاربرد شبکه اینترنت هم‌اکنون چه میزان از وی‌پی‌ان و فیلترینگ استفاده می‌کنند؟ این میزان استفاده چه پیام‌هایی برای مسئولان دارد؟ ضمناً اگر فروش وی‌پی‌ان از سوی بخش‌هایی از نظام صورت نمی‌گیرد، آیا استفاده گسترده از وی‌پی‌ان خود را یک تهدید امنیتی بزرگ می‌داند؟
۲. با وجود فیلترینگ، برخی پیام‌رسان‌ها و شبکه‌های اجتماعی محبوب، چند درصد از مردم همچنان از آنها استفاده می‌کنند؟ چند درصد از مردم تداوم فیلترینگ را به نفع خودشان از جهات گوناگون نمی‌دانند و چرا؟
۳. از جهت حقوق اساسی، محروم کردن مردم از اینترنت آزاد «به صورت دائمی» امکان‌پذیر است یا خیر؟ از سوی دیگر، حقوق بین‌الملل چقدر در جهت ملزمت‌سازی پیام‌رسان‌های خارجی به قوانین داخلی ظرفیت دارد و آیا از این ظرفیت تاکنون استفاده شده است؟
۴. خسارت ناشی از سرخوردگی جوانان به خاطر محرومیت از اینترنت نامحدود و بهره‌گیری از امکان‌های نو به نوبه جهانی، نسبت به نفع فیلترینگ برای کشور بیشتر است یا کمتر؟
۵. در صورت استفاده از زان و فراگیر مردم از اینترنت رایگان ماهواره‌ای استرالینک، فیلترینگ چه سرنوشتی پیدا می‌کند و در این صورت آلت‌رناتیو دولت چیست؟ آیا نمی‌توان آلت‌رناتیو مزبور را از همین الان فعال کرد؟
۶. آیا فیلترینگ راهی برای سرپوش گذاشتن روی ضعف‌ها و ناتوانی‌های فرایند تعلیم و تربیت و فعالیت‌های فرهنگی نبوده است؟ آیا با سرمایه‌گذاری فرهنگی هوشمندانه و فراگیر، بخش مهمی از نیاز منطقی به فیلترینگ منتفی نمی‌شود؟
۷. راه‌هایی بهتر از جلب اعتماد مردم به دولت، آگاهی بخشی صحیح و حرفه‌ای و مشارکت طلبی خود مردم می‌تواند جلوی تهدیدهای فرهنگی یا سیاسی - امنیتی ناشی از شبکه‌های اجتماعی را به جد کاهش دهد؟
۸. استفاده از اینترنت کودک و نوجوان با طراح جذاب و نظر خواهی مستمر از والدین نمی‌تواند بخشی از نگرانی‌های اینترنت آزاد را مرتفع کند؟
۹. راه‌های تقویت سپهرهای امنیتی که کشورهای دیگر برای کاهش آسیب‌پذیری در برابر حملات سایبری استفاده می‌کنند، چقدر در ایران قابل استفاده است؟
۱۰. آیا می‌توان ضمن رفع فیلترینگ، این شبکه ملی اطلاعات را برای گردش اطلاعات و خدمات دولتی فعال‌سازی کرده و سپس با جداسازی بخش‌های مهم و حیاتی (شبکه آب، برق، گاز، سوخت، بانک‌ها...) از شبکه جهانی اینترنت و انتقال کامل آن به شبکه ملی اطلاعات، امنیت کشور در برابر حملات سایبری را به جد بالا ببرد؟

جمع‌بندی

سیاست فیلترینگ به عنوان ابزاری برای مدیریت فضای مجازی، اگرچه ممکن است در کوتاه‌مدت به اهدافی دست یابد، اما در بلندمدت نیازمند بازنگری جدی است. تجربه نشان داده‌اند و دیگر بدون همراهی با اقدامات فرهنگی، زیرساختی و حقوقی مؤثر می‌تواند پیامدهای ناخواسته‌ای مانند کاهش اعتماد عمومی، سرخوردگی جوانان و تهدیدهای امنیتی ناشی از دور زدن محدودیت‌ها را به دنبال داشته باشد. در این جهت، تأملاتی از قبیل تأملاتی که پرسش‌های بازده‌گانه فوق فرصت آن را فراهم می‌کند، می‌تواند راهگشا باشد. نتیجه برخی از تأملات شاید به شرح زیر قابل تصور باشد:

۱. ضرورت تحلیل کارشناسانه و همه‌جانبه تصمیم‌گیری درباره تداوم یا رفع فیلترینگ، نیازمند درک بهتر پیامدهای اجتماعی، فرهنگی، امنیتی و اقتصادی آن است. پرسش‌های مطرح شده نشان می‌دهند فیلترینگ تأثیرات گسترده‌ای فراتر از امنیت دارد و نیازمند ارزیابی عمیق‌تری است.
۲. پرسش از کارآمدی و پیامدها: باید پرسید آیا سیاست فیلترینگ تاکنون اهداف مورد نظر را محقق کرده یا باعث آسیب‌های اجتماعی، سرخوردگی جوانان، تهدید امنیتی ناشی از وی‌پی‌ان، ان‌ها آثار درآمدهای نامشروع گسترده ناشی از فروش وی‌پی‌ان، ان‌ها از سوی افراد نزدیک به نظام و کاهش اعتماد عمومی شده است؟
۳. نگاه جایگزینی و راه‌حل محور: به جای صرفاً تکیه بر فیلترینگ، باید راه‌حل‌های جایگزین مانند اعتمادسازی، تقویت آموزش فرهنگی، استفاده از ظرفیت‌های بین‌المللی و تقویت زیرساخت‌های امنیتی مدنظر قرار گیرد.
۴. تعادل میان امنیت و آزادی: مادر مواجهه با این پدیده باید میان حفظ امنیت ملی و رعایت حقوق شهروندان - با تأکید بر پیامدهای حقوقی و اجتماعی فیلترینگ دائمی - تعادل ایجاد کنیم. آنچه در سیاست‌گذاری‌ها نباید مورد غفلت قرار گیرد، وجود رضایت عمومی است. چنانچه در جامعه‌ای حتی در آنچه توسط عدل‌های خیر و مصلحت‌عموم تلقی می‌شود، رضایت عمومی مدنظر قرار نگیرد، آثار آن نه تنها توقع سیاست‌گذاران را برآورده نمی‌کند، بلکه آثار منفی جانبی‌ای به دنبال دارد که جبران آن به سادگی ممکن نیست.
۵. آینده‌نگری در مواجهه با فناوری‌های نوین: با ظهور فناوری‌هایی مانند اینترنت ماهواره‌ای، ادامه سیاست‌های فعلی ممکن است ناکارآمد شود و دولت باید از هم‌اکنون به فکر آلت‌رناتیوهای عملی باشد. این آلت‌رناتیوها که احتمالاً عمدتاً آموزشی و فرهنگی است، می‌تواند از الان اجرایی شده و جای فیلترینگ را بگیرد. فقط کافی است درصدی اندک از درآمد هنگفت اینترنت فروشی به امور آموزشی و فرهنگی اختصاص پیدا کند.

رئیس قوه قضائیه در دیدار با دانشجویان
دانشگاه آزاد به سوالات صریح آنها پاسخ داد

دفاع از دادگاه علنی

رئیس جمهور در روز دانشجو چه گفت؟

پاسخ به سبک پزشگیان

به بهانه انتخاب «دانه انجیر معابد» توسط مجله تایم

جوکر تایم

صادرات غیرنفتی به لحاظ وزنی و ارزش در ۹ سال اخیر رکورد زد

بهار صادرات غیرنفتی در پاییز

با مازوت و بی‌مازوت حال و هوای تهران خراب است، این تصویر از دماوند خیلی گویاست

